

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

**СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДА
«УАҚЫТША ОТБАСЫ» ПИЛОТТЫҚ ЖОБАСЫН ЕНГІЗУ БОЙЫНША
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАМАЛАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
ПО ВНЕДРЕНИЮ ПИЛОТНОГО ПРОЕКТА «ВРЕМЕННАЯ СЕМЬЯ»
В СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ**

Астана
2018

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (2018 жылғы 4 желтоқсандағы №12 хаттамасы).

Рекомендовано к изданию решением Ученого совета Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №12 от 4 декабря 2018 года).

Солтүстік Қазақстан облысында «уақытша отбасы» пилоттық жобасын енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдамалар. Әдістемелік ұсынымдамалар. - Астана:

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2018. – 49 б.

Методические рекомендаций по внедрению пилотного проекта «Временная семья» в Северо-Казахстанской области . Методические рекомендации. - Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2018. – 49 с.

Әдістемелік ұсынымдамалар Солтүстік Қазақстан облысында «Уақытша отбасы» пилоттық жобасын енгізу жағдайларын қарастырады. Бұл жоба, оқу жылының барысында мектеп жасындағы оқушының интернаттық жүйеге баламалы уақытша тұруын ұйымдастыру үлгісі ретінде ұсынылады.

Әдістемелік ұсынымдамалар «Уақытша отбасы» пилоттық жобасын енгізуге қатысушы мамандар мен педагогтерге көмек құралы ретінде әзірленді.

В методических рекомендациях рассматриваются условия внедрения пилотного проекта «Временная семья» в Северо-Казахстанской области, как один из альтернативных вариантов интернатной системы воспитания и обучения детей школьного возраста из отдаленных населенных пунктов.

Методические рекомендации разработаны в помощь специалистам и педагогам, также всем участникам процесса, принимающим участие во внедрении пилотного проекта «Временная семья».

© Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық
білім академиясы, 2018

© Национальная академия образования
имени И. Алтынсарина, 2018

КІРІСПЕ

Еліміздегі білім беру жүйесінің міндеті қазақстандық қоғамның қазіргі заманғы талаптары мен даму перспективаларына сәйкес келетін білім алудың тең дәрежеде қолжетімді болуын қамтамасыз ету болып табылады [1].

Көп жағдайларда ауылдық жерлерде оқыту аумақтық және ақпараттық оқшаулану мен оқушылар және мұғалімдер санының аз болуы жағдайында орын алады. Білім беру, тәрбие, мәдени орталық, сондай-ақ шаруашылықтың өндірістік саласында жұмыспен қамтылған тұрғындардың орнығуына жәрдемдесетін фактор ретіндегі ауылдық мектептің ерекше мәртебесі оның проблемаларына мұқият, ықыласпен қарауды талап етеді.

Шағын жинақты ауылдық мектептер (бұдан әрі – ШЖМ) көптеген елдердің білім жүйесінде бар. Бірқатар дамыған елдерде олар жақсы қаржыландырылады. Әлемдік тәжірибеде ШЖМ проблемаларын шешудің төрт нұсқасын атап көрсетуге болады.

1. «Шағын мектептерді» жабу тәжірибесі, себебі олардың бар болуы мемлекет үшін экономикалық тиімсіз болып табылады (Шығыс Еуропа елдері).

2. Аграрлы сирек қоныстанған аудандар ең кішкентай мектептің өзін сақтап қалуға тырысады (АҚШ).

Басты артықшылық – мұғалімдерді материалдық көтермелеу. Ауылдық «шағын» мектеп мұғалімінің жалақысы қалалық мұғалімге қарағанда екі есе көп.

3. Тұрғын саны аз елді мекендердегі оқушыларды толық жинақты мектептерге тасымалдау (Батыс Еуропа елдері).

4. АКТ технологияларды пайдалану арқылы (Аустралия).

Қазақстанда ШЖМ проблемаларын шешу тәсілдерінің бірқатар артықшылықтары бар. Оқушыларды мектепке тасымалдау арқылы қолдау көрсету, интернаттарда тұруы, тірек мектептерін (ресурстық орталықтарды) құру тәсілімен жүзеге асырылады.

ШЖМ проблемаларын дәстүрлі шешу жолы балаларды интернаттарға орналастыру болып табылады. Сонымен бірге оқушыларды оқыту мен тәрбиелеудің интернаттық жүйесі бірқатар проблемаларға ие, ең алдымен – бұл оқушылардың әлеуметтік бейімделмегендігі.

Біріншіден - бұл балалардың отбасыдан қол үзуі, отбасылық тәрбие, ғасырлық дәстүр құндылықтарын жоғалту.

Балалардың үнемі ұжым жағдайында болуы, оңаша қалуға мүмкіндіктің жоқтығы (тәрбиеленушілердің үлкен тобының бірлесе тұруы, бірлескен оқу және оқудан тыс әрекет) сенімділіктің төмендеуіне, үлкендердің балалармен қарым-қатынас жасауының эмоционалдық жалаңдығына, «Мен» тұлғасының қалыптаспауына және өзге де негативті салдарларға әкеліп соқтыруы мүмкін. Өмірді күн тәртібімен қатаң регламенттеу, баланың мінез-құлқын, іс-әрекеттерін шамадан тыс бағып-қағу үнемі жетелеп жүруді, оның өзін көрсете білуін бағыттау және басқаруды қажет ететін адамды қалыптастыруға алып келеді.

Екіншіден, интернаттарды салуға, жабдықтауға, балалардың тұруына және тамақтандыруына, штатты ұстауға және т.б. жұмсалатын шығындарына байланысты олардың тиімсіздігі. Бүгінгі таңда ШЖМ жанындағы көптеген интернаттар толық жобалық қуатында жұмыс істемейді. Мысалы, Солтүстік Қазақстан облысында интернаттық жүйеде 1510 бала тәрбиеленуде, олар мектеп жанындағы 57 интернатта тұрып жатыр, бірақ олардың жобалық қуаттылығы 2750 орынды құрайды.

Сонымен бірге, саны аз елді мекендердегі оқушыларды оқыту және шағын жинақты мектептерді қолдау үшін тасымалдау, тірек мектептерінің базасындағы интернаттарда тұру қамтамасыз етіледі.

2017-2018 оқу жылының мәліметтері бойынша Солтүстік Қазақстан облысында 391 ШЖМ жұмыс істейді (20 ШЖМ жабылды), онда 24604 бала білім алады, соның 1585-і біріктірілген сыныптарда оқиды. 2016-2017 оқу жылының қорытындысы бойынша ШЖМ оқушыларының білім сапасы 60,85% құрады. 17 ресурстық орталық сессиялық және сессияаралық кезеңде 43 магниттік ШЖМ-ке (облыстығы барлық ШЖМ 11%-ы) қолдау көрсетеді және оқу-тәрбие процессін сүйемелдейді. ШЖМ және мектептері жоқ ауылдық елді мекендердегі балаларды қамту үшін жалпы білім беретін мектептер жанында 57 мектеп-интернат жұмыс істейді (14 РО жанында және 36 ШЖМ жанында). ШЖМ арасында апатты мектептер жоқ, бірақ 41 мектеп күрделі жөндеуді қажет етеді. Мектебі жоқ ауылдық жерлерде тұрып жатқан 1502 балаға толығымен тасымал ұйымдастырылған (854) және интернатта тұруы (645) қамтамасыз етілген, 3 бала туыстарында тұрып жатыр.

Ең өзекті проблема педагогикалық кадрлардың жетіспеушілігі. Сондай-ақ, тұрғындардың ауылдық жерлерден қоныс аударуы жыл сайын ШЖМ жабылуына әсерін тигізеді. Жұмыс істейтін ШЖМ 48,6%-ның контингенті №1256 қаулысымен кепілдік берілген мемлекеттік нормативке сәйкес келмейді.

Сондай-ақ, интернаттар ауылдық мектеп ғимараттарында, бейімделген тұрғынжайларда орналасқан, бұл өз кезегінде балалардың тұруы үшін қажетті үйдегідей жайлылықты құруды көздемейді.

Сондықтан, мемлекеттік қолдауға зәру оқушылардың 54%-ы интернаттық жағдайда тұруға мәжбүр, басқа баламалы мүмкіндіктері жоқ.

Сондықтан, тұрғындары аз ауылдық жерлердегі балалардың тұруын ұйымдастырудың өзге де ұтымды тәсілдерін қарастыру қажеттілігі туындайды. Солтүстік Қазақстан облысының мамандары әзірлеген «Уақытша отбасы» пилоттық жобасы баланы қабылдауға келісім берген өзге отбасында оқу жылы кезеңінде мектеп жасындағы баланың уақытша тұруын ұйымдастыруды көздейді. Отбасылық тәрбие балаларға психологиялық жайлылықты қамтамасыз етеді, отбасылық жайлылықтың сақталуына септігін тигізеді. Бұл интернат жағдайында балалар қол үзетін орта.

Жобаны енгізу процессін реттейтін мәселелер Солтүстік Қазақстан облысының кешендік жоспарында қамтылған.

Нақты көмек көрсету мақсатындағы пилоттық жобаны енгізу жөніндегі шешім өңірде ШЖМ проблемасын толық зерттегеннен кейін қабылданды. Бұл

ШЖМ дамытудың өңірдегі алдағы уақыттағы стратегиясын анықтауға көмектеседі, оның негізінде ШЖМ қолдау бағдарламасын әзірлеуге болады.

Осы әдістемелік ұсынымдамалар «Уақытша отбасы» пилоттық жобасын енгізу міндетін алдына қойған мамандар мен педагогтерге көмек ретінде әзірленгенін атап өткен дұрыс. Балалардың басқа отбасында уақытша тұруы кезіндегі тараптардың өзара қарым-қатынасын нормативті құқықтық тұрғыдан реттеуге қатысты көптеген өте өзекті сұрақтар бұл ұсынымдамалардан тыс қалып отыр және алдағы уақытта тиісті заңнамалық құжаттарға қажетті өзгерістерді енгізуді талап етеді.

1. Балалардың бөтен отбасыда (туыстық байланысы жоқ) уақытша тұруы бойынша халықаралық тәжірибе.

Шет елдердің тәжірибесіне сүйенсек, балалардың бөтен отбасыда (туыстық байланысы жоқ) уақытша тұруының түрлі түрлері бар. Ең кең таралған нұсқалардың бірі - фостерлі отбасы.

Шетелдік тәжірибеде фостерлі отбасылар олардың дамуындағы бірнеше кезеңдерден өтті: қоғамдық ерікті бастама ретінде, заңды түрде анықталған әлеуметтік мекеме ретінде және қабылдап алған балаға қолайлы жағдай жасауға бағытталған тұрақты және өтпелі әлеуметтік-педагогикалық орта ретінде. Қабылдап алған балалармен әлеуметтік-тәрбиелік жұмыстардың түрлері мен мазмұны қоғамның тарихи, экономикалық және әлеуметтік кезеңдердің жағдайларына байланысты анықталды.

Бүгінгі күні шетелде бала қабылдаушы отбасы баланы әлеуметтендірудің маңызды факторларының бірі және балалар мен жасөспірімдердің өмірлік белсенділігін тиімді ұйымдастыру, олардың мінез-құлқын түзету әдісі ретінде қызмет етеді.

Фостерлі отбасы бала асырап алу, қорғаншылық және қамқоршылық мәселелерін қамтымаған келісім негізінде балаларға белгілі бір уақыт кезеңінде тәрбиелеуді қамтамасыз етеді. Бала фостерлі ата-аналармен туыстық байланысты болмауы керек.

Көптеген шетелдерде жетім балалар фостерлі отбасындатұрады; ата-аналары ата-ана құқықтарынан айырылған балалар, ата-ана құқықтары шектеулі, сот шешімі қабілетсіз деп танылған хабарсыз кеткен, сотталған адам балалары; өмірлеріне, психикалық және физикалық денсаулығына (физикалық, жыныстық және психологиялық зорлық-зомбылыққа ұшыраған балалар) қатер төндіретін отбасылардан шұғыл түрде шығарылған балалар; ата-аналары денсаулығына байланысты тәрбие беріп, асырай алмайтын, сонымен қатар, ата-ананың қамқорлығынсыз қалған, білім беру, емдеу-профилактикалық мекемелерде, халықты әлеуметтік қорғау мекемелерінде немесе басқа да ұқсас мекемелерде тұратын балалар;

18 жасқа толмаған, анасымен бірге 3 жасқа дейінгі балалар; мүгедек балалар. фостерлі ата-аналардың баланы тәрбиелеудің алдында белгілі бір талаптарға сай білімі болуы керек.

Көптеген елдерде, әсіресе АҚШ, Ұлыбритания және Финляндияда, фостерлі ата-ана институты кәсібилендірілген, онда отбасыдағы ата-ананың біреуі денсаулық сақтау, әлеуметтік қорғау немесе білім беру саласына сәйкес білігі ие болуы керек. Қабылдап алушы ата-аналардың бұдан басқа, мысалы Финляндияда, бүкіл ел бойынша бірыңғай бағдарламаға сәйкес (24 сағаттық курс) міндетті білім алуы керек. Фостерлі ата-аналар муниципалды билік немесе мамандандырылған муниципалдық ұйымдар өткізетін лицензиядан өтеді.

Бала қабылдап алған ата-аналар жалақысын алады, уақытша еңбекке жарамсыздық төлемдерін және демалыс алуға құқылы, сонымен қатар материалдық көмек төленіп, салық жеңілдіктері мен балаларды сақтандыру

қамтамасыз етіледі. Фостерлі отбасыларға орналастыру ұзақ және қысқа мерзімді, сондай-ақ толық күн емес немесе қысқа мерзімді кезеңдерде болуы мүмкін.

Орталық және Шығыс Еуропа елдерінде фостерлі отбасылар институты белсенді түрде дамып келеді, ол оларды ЕО-на мүшелікке дайындау үрдіске айналды.

Мына елдерде де ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды орналастыру туралы елеулі өзгерістер енгізілді. Мысалы, 1995 жылдан кейін Румынияда 50% -дан астам мекемелер жабылды, интернаттар мен балалар үйлеріндегі тәрбиеленушілер саны азайды. Швецияда өзгертілген заңнаманың арқасында, соғыстан кейінгі кезеңде балалар үйі жабылды және 90-шы жылдардан бастап бала күтімі қарайтын оптимальді мекеме болып қалды. Отбасы ең жақсы балаларға арналған мекеме болды. Осындай өзгерістер Еуропадағы басқа елдерінде орын алды. Сонымен бірге, заңнама отбасыларды қамтамасыз ету, әсіресе қиын жағдайдағы отбасыларға көмек көрсетудің қажеттілігін негіздей отырып, белсенді дамыды.

Болгарияда, Польшада, Румынияда және басқа да көптеген елдерде кәсіби фостерлі отбасылар бар, онда баланы отбасына орналастыру туралы келісімнен басқа, еңбек шарты жасалған.

Бұл елдерде бір-бірінен ерекшеленетін фостерлі отбасылардың түрлері бар. Мысалы, Испанияда фостерлі отбасылардың мынадай түрлері бар:

- қарапайым (кейіннен ағайын отбасына оралу үшін) және тұрақты (орналасу мерзімі бойынша);

- әкімшілік (әлеуметтік қызметтер арқылы) және сот шешімі бойынша;

- айрықша білім беру қажеттіліктері бар балаларға (фостерлі отбасыларға арналған) ерекше назар аударылады;

- туыс немесе бөтен(туыс емес) фостерлі отбасылар (қабылдап алушы отбасылар).

Польшада қорғаншылық ұғымы жоқ (қорғаншылық) және фостерлік отбасының үш түрі бар:

- туыс фостерлі отбасы (kinship foster care);

- кәсіптік емес туысты емес фостерлі отбасылар (кәсіптік емес фостерлі отбасы);

- кәсіби фостерлі отбасылар (professional foster care).

Кәсіби фостерлі отбасылар ерекше қажеттілігі бар балалармен жұмыс жасау үшін;

төтенше жағдайлар кезінде уақытша (әдетте 4 айға дейін) орналастыру үшін (соның ішінде мүгедек балалармен);

саны көп балалармен жұмыс істеу үшін жұмыс жасайды.

Кәсіби емес, туыс емес фостерлі ата-аналар міндетті түрде біліктілікті тестілеу, оқыту және сертификаттау тексеруінен өтуге міндетті.

ТМД кеңістігінде фостерлік отбасылардың дамуы баяу қарқынмен жүруде. Осылайша, фостерлік отбасылар Беларусь, Грузия, Ресей, Украинада белсенді түрде дамып келеді, онда үкіметтер қажетті заңнамалық және нормативтік базаны қабылдады, деинституционализацияға қаражат бөлді және

ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды орналастырудың отбасылық нысандарын дамытуға қаражат бөлді, тиімді ақпараттық-ағартушылық насихаттар жүргізілуде.

Алайда, аймақтағы көптеген елдерде ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған отбасылық тәрбие берудің бұл түрлері дамымаған. ЮНИСЕФ-тің (2012 ж.) айтуынша, Армения, Әзірбайжан, Қырғызстан, Тәжікстан және Түрікменстанда 3 жасқа дейінгі балалардың отбасыларда тұру мүмкіндігі жоқ. Алты елде (Албания, Белоруссия, Босния және Герцеговина, Македония, Молдова, Ресей, Сербия, Өзбекстан, Украина, Черногория) 3 жасына дейін ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды отбасында тұрғызу жүйесі дамудың бастапқы сатысында тұр. Көп себептердің бірі - ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды орналастырудың отбасылық үлгіні ұйымдастырудың жалпы жетіспеушілігі. Балаларды фостерлік отбасыларға орналастырудағы екінші бір қиындық кейбір балалардан ата-анасы ресми түрде бас тартпағаны немесе ата-ана құқықтарынан айырылмағаны.

Беларусь Республикасында, сондай-ақ бүкіл ТМД аумағында ата-анасының қамқорлығынсыз қалған баланы уақытша отбасыда тұрғызу түрі қамқоршылық (қорғаншылық) деп атайды. Қамқоршылар (қамқоршылар) балаға тегін және тиісті кәсіби дайындықсыз жасайды.

Уақытша бөтен отбасыға орналастыру кәсіби алмастырушы отбасы деп аталады, ал Белорусияда отбасының бұл түрі отбасының тәрбиеленушілеріне және дәстүрлі түрде бүкіл әлемде институционалдық ұйымдастырудың жаңа формаларына жататын отбасылық типтегі балалар үйлеріне жатады. Кәсіби ата-ана екінші деңгейлі мұғалімнің жалақысы деңгейінде төленетін мерзімдік еңбек келісімшарт негізінде жұмыс істейді.

Кәсіби қабылдаушы ата-ана кәсіптік білім алып, тәжірибеден өтеді. Жетім балаларға арналған отбасылық ұйымдардың тағы бір түрі Беларусь Республикасында - патронаттық тәрбиемен дами бастады.

Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған кез-келген балаға патронаж баланың құқықтық мәртебесіне қарамастан және балалар мекемесіне орналасқанға дейін жіберілуі мүмкін. Балаға жауапкершілікті патронаттық келісім бойынша жұмыс істейтін қабылдап алушы ата-аналар, балалар мекемелері (Беларусь Республикасында интернаттар) және қорғаншылық мекемелері атқарады.

Осылайша, фостерлік отбасы – балаға туыстық тәрбие мен қамқорлықты, жайлылықты жасау дегенді білдіреді.

Бұл баланы күтіп-бағуға және күтім жасауға жағдайды жасайды. Бұл отбасығы балаға қатынасы үшін «ата-аналық жауапкершілік» берілмейді (ата-аналар мен жергілікті билік органдары бірлесіп жүзеге асырады), бірақ отбасы баланы қорғау және қамтамасыз ету үшін ақылға қонымды қажеттілікке сәйкес әрекет етуге құқылы.

Фостерлік отбасы - бұл балаларды отбасылық ұйымдастыру мәселесін шешу үшін ғана емес, сонымен қатар профилактикалық жұмыс үшін де бағалы отбасылар, және мұндай отбасылар басқа отбасыларға көмекші болып табылады. Фостерлі отбасы мүшелерінің бірде-бір әмбебап үлгісі жоқ, әрбір елде және

аймақтарда өздерінің ерекшеліктері бар және арнайы әлеуметтік функцияларды атқарады.

Сонымен қатар, фострелі көмек тек балаларға ғана көрсетілмейді. Кәсіби отбасы анасы баласына қамқорлық жасағаны сияқты, ментальды мүгедектігі бар немесе денсаулығына байланысты қиындықтарға ұшыраған ересектерге, жалғызбасты қарт адамдарға, дағдарыс жағдайларындағы отбасыларға қамқорлық көрсете алады.

2. «Уақытша отбасы» пилоттық жобасын енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдар

2.1. «Уақытша отбасы» ұғымы түсінігі

«Уақытша отбасы» - бұл оқыту процесі кезінде (бір оқу жылына) тұрғындар саны аз елді мекендерден келген мектеп жасындағы балаларды уақытша тәрбиелеуге қабылдайтын отбасы. «Уақытша отбасы» – баланың (балалардың) ата-анасы болып табылмайтын тұлға (тұлғалар), бірақ олар ата-аналық жауапкершілікті өздеріне алады; олар өздерінің жазбаша келісімімен орналасқан балаға (балаларға) қамқор болады және оны тәрбиелейді.

«Уақытша отбасына» баланы (балаларды) берудің негізі «уақытша отбасына» баланы (балаларды) беру туралы шарт бола алады. Шарт баланы (балаларды) өз отбасына алуға ниетті тұлғалар, ата-аналар немесе баланың (балалардың) заңды өкілдері және «уақытша отбасының» тұрғылықты жері бойынша білім беру ұйымы арасында жасалады. Шарт нұсқасының үлгісі осы әдістемелік ұсынымдамалардың қосымшасында келтірілген.

Баланың (балалардың) тұруына қажетті ақшалай қаражатты және өз отбасына баланы (балаларды) қабылдаған тұлғалардың еңбегін төлеуді «уақытша отбасының» тұрғылықты жері бойынша білім бөлімі жүргізуіне болады.

Балалардың қауіпсіздігі мен заңды құқықтарын қамтамасыз ету мақсатында «уақытша отбасына» баланы (балаларды) беру Қазақстан Республикасы аумағында тұрақты тұрып келе жатқан Қазақстан Республикасы азаматтарының отбасыларына ғана жүзеге асырылады.

Еліміздегі бала қонақтайтын отбасы және баланы қабылдайтын отбасылардың тәжірибесі бойынша мектеп жасындағы балалар «уақытша отбасына» ата-аналарының немесе олардың заңды өкілдерінің жазбаша келісімі және 10 жастан жоғары балалардың жазбаша келісімі бойынша беріледі [2-5].

2.2. Жоба аясында қарастырылған «уақытша отбасына» баланы (балаларды) беру алгоритмі

Өз отбасына баланы (балаларды) қабылдауға ниетті тұлғаларды таңдау үшін балалар оқитын білім беру ұйымдарында келесі құрамда комиссияны құру ұсынылады: әкімдік маманы (келісім бойынша), мектеп директоры, әлеуметтік педагог, сынып жетекшісі, медициналық қызметкер (келісім бойынша), полиция қызметкері (келісім бойынша), Қамқоршылық кеңесінің мүшесі. Комиссия «уақытша отбасына» кандидаттардың жазбаша келісімімен (білім беру ұйымы басшысының атына еркін түрде) тұрғын үй-тұрмыстық жағдайына тексеру жүргізуі қажет. Тексеру актісінің үлгісі осы әдістемелік ұсынымдардың қосымшасында (2-қосымша) берілген.

Уақытша тұруға балаларды қабылдайтын тараптардың өтініштерін тек баланың (балалардың) тұруына және тәрбиеленуіне жағдайдың бар екендігі туралы комиссияның оң қорытындысын алғаннан кейін қабылдау ұсынылады.

«Уақытша отбасы» болуға кандидаттар өтінішті тұрғылықты жері бойынша білім бөліміне жазады.

«Уақытша отбасына» баланы (балаларды) бала тәрбиелеуде тәжірибесі бар, кәмелеттік жасқа толған тұлғалар ғана қабылдай алады, бұған келесілер кірмейді:

1) сотпен әрекетке қабілетсіз және әрекетке қабілеттілігі шектеулі деп танылған тұлғалар;

2) сот ата-ана құқықтарынан айырған немесе ата-ана құқықтарын шектеген тұлғалар;

3) өзіне жүктелген міндеттерді тиісінше орындамағаны үшін қорғаншы (қамқоршы), патронатты тәрбиеші міндеттерінен шеттетілген адамдар;

4) егер сот олардың кінәсінен бала асырап алудың күшін жойса, бұрынғы бала асырап алушылар;

5) денсаулық жағдайына байланысты адамның бала асырап алуы, оны қорғаншылыққа немесе қамқоршылыққа, патронатқа қабылдап алуға мүмкіндігі жоқ адамдар;

6) баланы қонақ отбасына ресімдеу кезде қасақана қылмыс жасағаны үшін жойылмаған немесе алынбаған соттылығы бар адамдар;

7) Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің 35-бабының бірінші бөлігінің 1) және 2) тармақшалары негізінде өздеріне қатысты қылмыстық қудалау тоқтатылған адамдарды қоспағанда, адам өлтіру, денсаулыққа қасақана зиян келтіру, халық денсаулығына және адамгершілікке, жыныстық тиіспеушілікке қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтары, экстремистік немесе террористік қылмыстары, адам саудасы қылмыстық құқық бұзушылығы үшін соттылығы бар немесе болған, қылмыстық қудалауға ұшырап отырған немесе ұшыраған адамдар [6];

8) тұрақты тұрғылықты жері жоқ адамдар;

9) азаматтығы жоқ адамдар;

10) тіркелген некеде (ерлі-зайыптылықта) тұрмайтын ер адамдар;

11) баланы (балаларды) ресімдеу кезінде қамқорлыққа алынған балаға Қазақстан Республикасының заңнамасында бекітілген күн көріс минимумын қамтамасыз ететін табысы жоқ тұлғалар;

12) наркологиялық, психоневрологиялық, туберкулез, тері-венерологиялық диспансерлерде есепте тұрған тұлғалар;

13) отбасына баланы (балаларды) қабылдап алуға мүмкін бермейтін ауруларға шалдыққа тұлғалар (*жобаны жүзеге асыру уақытында Қазақстан Республикасы денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің №692 бұйрығын пайдалану ұсынылады*) [7].

Баланы (балаларды) өз отбасына алуға ниет білдірген тұлға «уақытша отбасының» тұрғылықты жері бойынша білім бөліміне мына құжаттарды ұсынады:

1) осы әдістемелік ұсынымдамалардың 3-қосымшасында берілген үлгі бойынша баланы (балаларды) алуға ниеттілігі туралы өтініш;

2) жеке басын куәландыратын құжаттың көшірмесі (түпнұсқасын көрсету);

3) жұбайының (зайыбы) жазбаша келісімі (егер азамат некеде тұрса, еркін түрде) және 10 жастан асқан балалардың (отбасы мүшелерінің) жазбаша келісімі (білім беру мекемесі директорымен бекітілген);

4) отбасының жиынтық табысының мөлшері туралы анықтама;

5) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің бұйрығымен бекітілген нысан бойынша, егер некеде тұрса, тұлғаның, жұбайының (зайыбының) денсаулық жағдайы туралы анықтама, сондай-ақ нарколологиялық, психиатриялық, туберкулез, тері-венерологиялық диспансерлерде есепте тұрмайтынын растайтын анықтамалар [8];

6) тұлғаның қылмыстық құқық бұзушылық жасамағандығы туралы Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің анықтамалары;

7) тұрғын үйге меншік құқығын немесе тұрғын үйді пайдалану құқығын растайтын құжаттың көшірмесі.

Өз отбасына баланы (балаларды) қабылдауға ниетті тұлғалардың құжаттарын тексеру үшін «уақытша отбасының» тұрғылықты жері бойынша білім бөлімі жанында комиссия құру көзделеді. Комиссияның құрамына бөлім басшысын, «уақытша отбасы» пилоттық жобасына жауапты маманды, қамқорлық және қорғаншылық органдарының функцияларын орындайтын маманды енгізу ұсынылады.

Жетім балаларды және ата-аналардың қамқорлығынсыз қалған балаларды интернат, балалар үйі жағдайында уақытша тұрғызуды және тәрбиелеуді ұйымдастыру, бала қонақтайтын отбасылар тәжірибесін зерделеу көрсеткендей комиссия қорытындысын дайындап шығарудың оңтайлы мерзімі бес күнтізбелік күн ішінде. Қорытындыда баланы (балаларды) «уақытша отбасына» қабылдаудың мүмкіндігі немесе мүмкін еместігі туралы шешім болуы керек. Сонымен қатар келісім-шарт мерзімінің ұзақтығы белгіленуі қажет, бір оқу жылының барысына жасау тиімді болып табылады.

Балалардың қызығушылықтарына сәйкес келетін жағдайлардан басқа, ағалы-інілі және апалы-сіңлілі балаларды ажыратуға жол берілмеу керек. «Уақытша отбасына» берілген әрбір балаға жеке шарт жасау ұсынылады.

Білім беру ұйымдары «уақытша отбасыларына» психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді ұйымдастыруда көмек көрсетуі мүмкін.

Жобада мына жағдаяттарда үшжақты шартты мерзімінен бұрын бұзу мүмкіндігі қарастырылуы керек:

1. Баланы (балаларды) өз отбасына қабылдаған тұлғаның бастамасы бойынша, дәлелді себептер болған жағдайда (ауруға шалдығу, отбасылық және материалдық жағдайының өзгеруі, баламен өзара түсіністіктің жоқтығы, балалармен және олардың ата-аналарымен дау-жанжалдың орын алуы).

2. «Уақытша отбасының» тұрғылықты жері бойынша білім беру органының бастамасы бойынша, баланың (балаларды) тұруы және тәрбиеленуі үшін қолайсыз жағдайлар орын алған кезде.

3. Баланың (балалардың) ата-аналарының немесе заңды өкілдерінің бастамасы бойынша.

«Уақытша отбасының» және баланың (балалардың) ата-аналары немесе заңды өкілдерінің міндеттері мен жауапкершіліктері қатаң регламенттелген болуы қажет.

Баланы (балаларды) өз отбасына қабылдаған тұлға:

1) баланың (балалардың) отбасында болған кезеңінде олардың отбасында тұруы және тәрбиеленуіне қажетті жағдай жасайды, сабаққа дайындалуына қажетті жағдайды ұйымдастырады, күн тәртібін бақылайды;

2) баланың (балалардың) отбасында болған кезеңінде олардың өмірі мен денсаулығы үшін жауапкершілікті өзіне алады;

3) шартта белгіленген мерзімдерге сәйкес баланың (балалардың) ата-аналарына немесе олардың заңды өкілдеріне кешікпей қайтуын қамтамасыз етеді;

4) баланың (балалардың) өміріне және (немесе) денсаулығына қауіп тудырған жағдайлар, оның ауруға шалдығуы, жарақат алуы, медициналық ұйымға немесе ішкі істер органдарына түсуі орын алғанда жиырма төрт сағаттың ішінде білім беру органдарын, баланың (балалардың) ата-аналарын немесе заңды өкілдерін хабардар етеді.

Баланы (балаларды) «уақытша отбасына» беру ата-ананың немесе оның заңды өкілінің баланың (балалардың) құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау бойынша міндеттерін тоқтатпайды және оларды баланы (балаларды) қамтамасыз ету жауапкершілігінен босатпайды. Ата-аналар немесе олардың заңды өкілдері «уақытша отбасына» берілген баланы барлық қажетті заттармен қамтамасыз етулері керек (киім *(маусымдық)*, аяқ киім *(маусымдық)*, кеңсе тауарлары, жеке гигиена заттары, төсек-орын жабдықтары және т.б.) [9,10].

«Уақытша отбасына» берілген баланы (балаларды) бақылаудың келесі құрылымы ұсынылады:

1. Бала (балалар) оқитын білім беру ұйымы (әлеуметтік педагог немесе сынып жетекшісі) оқу жылында төрт рет «уақытша отбасының» тұрғын үй-тұрмыстық жағдайына тексеріс жүргізеді (әр тоқсанның басында).

2. Білім бөлімі тарапынан жылына екі рет (жоба үшін жауапты маман, жартыжылда бір рет).

3. Ата-аналар балаларының жағдайын бақылау мақсатында «уақытша отбасына» келіп тұрады.

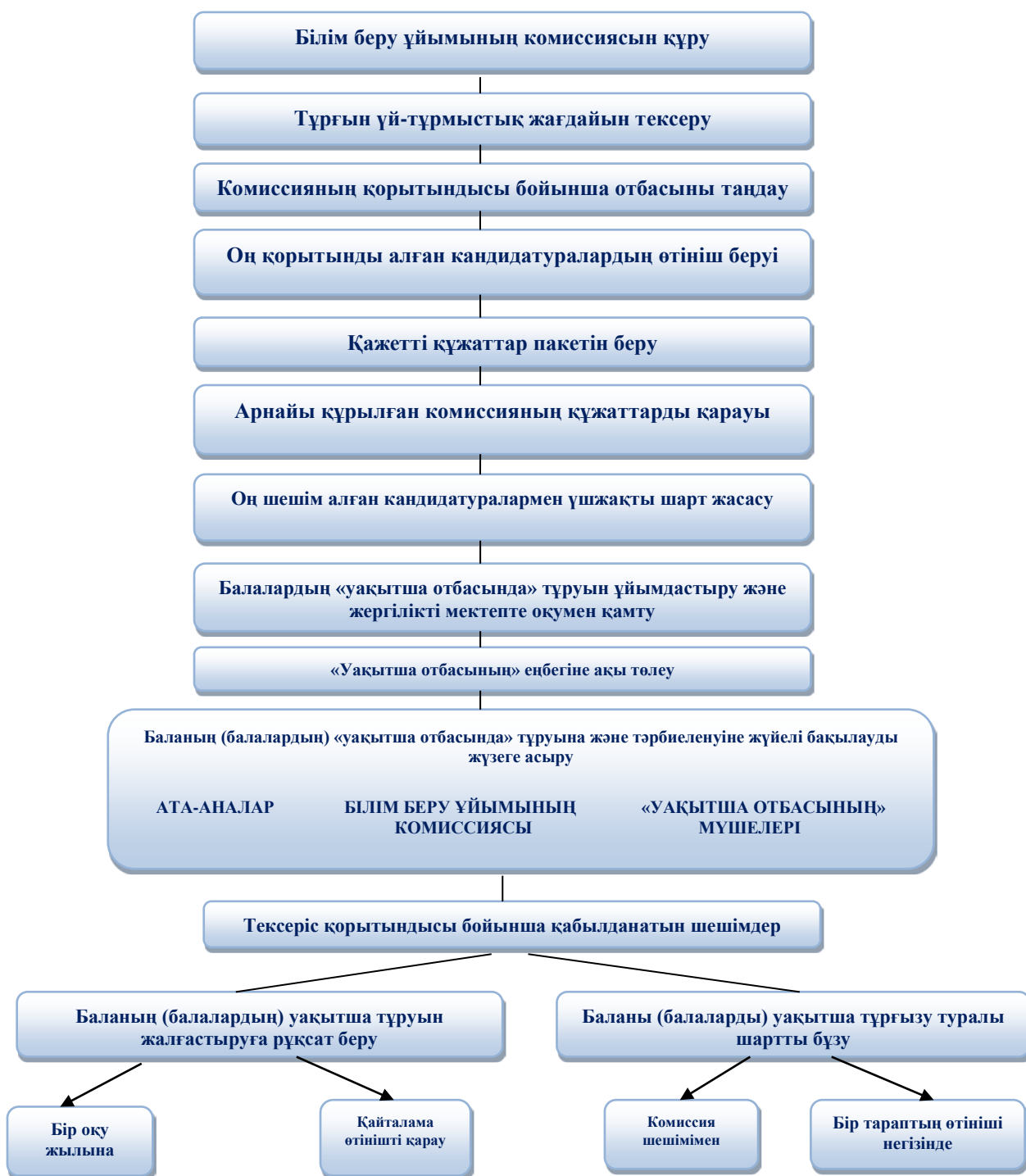
Жоба «уақытша отбасының» қаржылай ынталандырылуын қарастырады.

Балалардың басқа отбасында уақытша болуы кезінде ата-аналардың өз балаларын қамтамасыз етуімен қатар, «уақытша отбасының» қызметтеріне қолдау көрсету қажет. Әрбір бала (балалар) үшін ай сайынғы қаржылай төлем көлемін белгілеу ұсынылады (төлем мөлшері қажетті шығындар есебінен белгіленеді, сонымен бірге калькуляция заңнамамен қарастырылған қамқорлық жәрдемақысы 10 АЕК көрсеткішінен аспауы керек).

«Уақытша отбасының» еңбегіне ақы төлеу мүмкіндігін «Азаматтық қызметшілерге, мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен ұсталатын ұйымдардың қызметкерлеріне, қазыналық кәсіпорындардың қызметкерлеріне еңбекақы төлеу жүйесі туралы» қаулының негізінде мемлекеттік білім беру ұйымдары

тәрбиешілерінің еңбекақысын төлеу үлгісіне баламалы анықтау ұсынылады [11]. «Уақытша отбасына» қаржылай төлем белгіленген жағдайда, тұрғылықты жері бойынша білім бөліміне баланың (балалардың) тұруына бөлінетін қаражатты пайдалану туралы қаржылық есепті (еркін нысанда) ұсынады. Қаржылық есеп баланың (балалардың) ата-аналарымен немесе заңды өкілдерімен келісіледі. Қаржылық есепті оқу жылында төрт рет, әрбір тоқсанның соңында ұсынып отырған орынды болады

1-сурет. Пилоттық жоба аясында қарастырылған «уақытша отбасына» баланы (балаларды) беру алгоритмінің сызба-нұсқасы

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасында білім беру жүйесі жаңғыруда. Отандық білім беруді жетілдіру қажеттілігі бірқатар мемлекеттік басымды міндеттерге байланысты: әлемнің дамыған 30 елі қатарына кіру үшін бәсекеге қабілетті адами капиталды қалыптастыру, әлемдік нарықтық экономика және ашық азаматтық қоғам қажеттіліктеріне сәйкес өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің деңгейі мен сапасын арттыру.

Шалғайдағы ауылдық жерлердегі балалардың тұруын ұйымдастырудың тиімді механизмдерін және ең ұтымды баламалы тәсілдерін енгізу, олардың нағыз білім алуы үшін жағдай жасауға көмектеседі.

Білім беру үшін оқу жылы барысында балалардың әртүрлі контингентінің тұруын ұйымдастырудың шетелдік және отандық тәжірибесін зерделеу, білім беру саласындағы ықпалдастықты дамыту үшін қосымша мүмкіндіктердің бар екендігін көрсетті. Соның бірі, балаларды уақытша қабылдайтын отбасыларға балалардың тұруына қажетті шығындарын өтеуден бөлек, еңбегіне ақы төлеу мүмкіндігі.

Әдістемелік ұсынымдарда оқу жылының барысында шалғай елді мекендердегі балалардың уақытша тұруын ұйымдастырудың негізгі шарттары анықталды. Аталған пилоттық жобаны енгізу механизмі және жауапты тұлғалардың жұмысын үйлестіру алгоритмі келтірілген.

Ауылдық мектеп, бір жағынан, барлық өзгерістерді өте тез сезінеді, соның ішінде ауыл өмірінде орын алатын қиындықтар. Екіншіден, ауылдың әлеуметтік проблемаларын шешуге елеулі ықпал көрсетуге, айналасында болып жатқан оқиғаларға шұғыл әрекет етуге бейімділігі. Мектептің дамуы оның әлеуметтік ортасымен, өңір тұрғындары арасындағы өзара қарым-қатынас жүйесін жанап өтетін ауылдық социумның тәрбиелік потенциалын пайдаланумен тығыз байланысты.

Өзге отбасында балалардың уақытша тұруының баламалы нұсқасын енгізу мүмкіндігі білім беру ұйымдары жүйесінің кепілдендірілген мемлекеттік нормативіне сәйкес ауылдық шағын жинақты мектептердің жұмысын ұйымдастырудың жаңа тұрақты формаларын қалыптастырады [12]. Сонымен бірге ауылдық мектеп өзінің оқушылар контингентін сақтап қала алады, бұл өз кезегінде олардың жабылуының алдын алуы мүмкін.

Әдістемелік ұсынымдамаларда балаларды тәрбиелеу мен оқытудың интернаттық жүйесіне баламалы нұсқаның бірі ретінде, шалғайдағы елді мекендердегі мектеп жасындағы балаларды қабылдауға келісім берген өзге отбасында олардың оқу жылы кезеңінде тұруын ұйымдастыру мақсатындағы «Уақытша отбасы» пилоттық жобасын Солтүстік Қазақстан облысында енгізудің жағдайлары қарастырылған.

ҚОСЫМША

1 - қосымша

Шарт нұсқасының үлгісі

Баланы (балаларды) «уақытша отбасына» беру туралы КЕЛІСІМ ШАРТ

№ _____ 20 ____ ж. «__» _____

Баланы (балаларды) өз отбасына алуға ниет білдірген тұлғаның тұрғылықты жері бойынша орган, **білім бөлімінің басшысы** тұлғасында

(уәкілетті лауазымдық тұлғаның лауазымы және ТАӘ (бар болған жағдайда),

«уақытша отбасының» өкілі, ҚР азаматы тұлғасында

(толық ТАӘ (бар болған жағдайда), жеке басын куәландыратын куәліктің нөмірі, кім және қашан берді, жеке сәйкестендіру нөмірі (бұдан әрі – ЖСН) **ата-анасы немесе заңды өкілі** тұлғасында

төмендегілер туралы осы Келісім шартты жасасты:

1. Келісім шарттың мәні

Ата-ана немесе оның заңды өкілі білім беру процесі уақытында (бір оқу жылы) баланы «уақытша отбасына» береді

(баланың ТАӘ (бар болған жағдайда), туған күні, туу туралы куәліктің №, ЖСН).

2. Білім бөлімінің құқықтары мен міндеттері:

1) «Уақытша отбасына» берілген баланың тәрбиесі мен күтімін, өмір сүру жағдайын бақылауды жүзеге асырады;

2) «Уақытша отбасына» психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу бойынша әдістемелік көмек көрсетеді;

3) Баланың өмірі мен денсаулығына тікелей қауіп төнген жағдайда қамқоршылық және қорғаншылық органы баланы «уақытша отбасынан» тез арада алып кету бойынша шаралар қабылдайды.

3. Ата-ананың немес заңды өкілінің құқықтары мен міндеттері:

1) Баланы (балаларды) барлық қажетті нәрселермен қамтамасыз ету;

2) Демалыс күндері, каникулда, мереке күндері баланы (балаларды) алып кету;

3) Баланың (балалардың) «уақытша отбасына» уақытылы келуін қамтамасыз ету;

4) Баланың тұру жағдайын бақылау мақсатында «уақытша отбасына» келу.

4. «Уақытша отбасының» құқықтары мен міндеттері:

1. «Уақытша отбасы» құқылы емес шарттар:

1) Баланы елді мекен, аудан, облыс, Қазақстан Республикасы аумағынан шығаруға;

2) медициналық көмек алу үшін баланың медициналық ұйымға жатқызылған немесе ішкі істер органдарында, қосымша білім беру ұйымдарында болған кездерін қоспағанда үшінші тұлғалардың (жеке және (немесе) заңды тұлғалар) бақылауына баланы қалдыруға;

3) баланы «уақытша отбасына» беру туралы келісім шарттың талаптарын бұзуға.

2. Баланы өз отбасына алған тұлға **міндетті**:

1) баланың отбасында уақытша болу кезеңінде оның өмірі мен денсаулығы үшін жауапкершілікті өзіне алуға, бос уақытын ұйымдастыруға, пайдалы дағдыларға үйренуі үшін қажетті жағдайлар жасауға, қоғамда әлеуметтенуіне, күн тәртібін сақтауға жәрдемдесуге;

2) өз отбасына алынған баланың (балалардың) құқықтарын сақтауға;

3) келісім шарт мерзімі бойы білім мекемелерімен, баланың (балалардың) ата-анасымен немесе заңды өкілімен үнемі байланысты ұстап тұруға;

4) баланың ата-анасы немесе заңды өкілдеріне шарт талаптарына өзгерістер енгізуге негіз болатын фактілер туралы (шығу, тұрғылықты жерін ауыстыру және т.б.) уақытылы хабарлауға;

5) шартта көрсетілген, баланың (балалардың) «уақытша отбасында» болу мерзімі аяқталған соң, баланың (балалардың) ата-анасына немесе заңды өкілдеріне уақытылы қайтуын қамтамасыз етуге;

6) жиырма төрт сағаттың ішінде ата-ананы немесе заңды өкілді, білім беру мекемесін баланың (балалардың) өміріне және (немесе) денсаулығына қауіп тудырған жағдайлар, оның ауруға шалдығуы, жарақат алуы, медициналық ұйымға немесе ішкі істер органдарына түсіп қалғандығы туралы хабардар етуге;

7) баланың құқықтары мен мүдделерін қорғау мәселелері бойынша Қазақстан Республикасы заңнамасының өзге де талаптарын сақтауға **міндетті**.

5. Келісім шарттың күшінде болу мерзімдері

1. Осы шарт _____ кезеңіне жасалды. (кезеңді көрсету)

Ата-анаға немесе заңды өкілге баланы (балаларды) каникул, демалыс және мереке күндері қайтару:

(кезеңді көрсету)

Қол қойылған уақыттан бастап күшіне енеді.

6. «Уақытша патронатқа» беру туралы шартты уақытынан бұрын бұзу мына жағдайларда мүмкін болады:

1) баланы (балаларды) өз отбасына қабылдаған тұлғаның бастамасы бойынша, дәлелді себептер болған жағдайда (ауруға шалдығу, отбасылық және материалдық жағдайдың өзгеруі, баламен өзара түсіністіктің жоқтығы, балалармен және олардың ата-аналарымен дау-жанжалдың орын алуы);

2) «Уақытша отбасының» тұрғылықты жері бойынша білім беру органының бастамасымен, баланың (балалардың) күтімі және тәрбиесі үшін қолайсыз жағдайлар орын алған кезде.

3) баланың (балалардың) ата-аналарының немесе заңды өкілінің бастамасы бойынша.

7. Аталған келісім шартты орындау процесінде тараптар арасындағы дау-жанжал: ол пайда болғаннан кейін, тараптармен келісімге келу мақсатында бір айлық мерзімде қарастырылады, келісімге келмеген жағдайда сотпен шешіледі.

1-тарап
«Уақытша отбасының»
тұрғылықты жері бойынша білім
бөлімі

2-тарап
«Уақытша отбасы»:
ТАӘ (бар болған
жағдайда)_____

Тұрғылықты жерінің
мекенжайы:

_____ ҚОЛЫ

М.О.

20__ ж. «__»

_____ ҚОЛЫ

20__ ж. «__»

3-тарап
Ата-ана немесе заңды өкіл

_____ ҚОЛЫ

20__ ж. «__» _____

«Уақытша отбасының» тұрғын үй-тұрмыстық жағдайын тексеру
актісінің үлгісі

**«Уақытша отбасының» тұрғын үй-тұрмыстық жағдайын тексеру
АКТІСІ**

Тексеруді өткізу күні _____
Тексеру мына мекенжай бойынша жүргізілді

(тексеріс жүргізген тұлғаның тегі, аты, әкесінің аты (бар болған
жағдайда), лауазымы) _____
мекенжай және телефон: _____
1. Азамат(ша)

(ТАӘ (бар болған жағдайда), туған жылы)
тұрмыс жағдайына тексеру жүргізді.
Жеке басын куәландыратын құжат _____
Тұрғылықты жері (тіркелген жері бойынша) _____

Нақты тұрғылықты жері _____

Білімі _____

Жұмыс орны _____

Азамат(ша) _____
(ТАӘ (бар болған жағдайда), туған жылы)

Жеке басын куәландыратын құжат _____
Тұрғылықты жері (тіркелген жері бойынша) _____

Нақты тұрғылықты жері _____

Білімі _____

Жұмыс орны _____

2. Тұрғын үй-тұрмыстық жағдайға жалпы сипаттама

Тұрғын үйді пайдалану құқығын растайтын құжат _____

Тұрғын үй иесінің ТАӘ (бар болған жағдайда) _____

Жалпы аумағы _____ (шаршы м.) тұрғын үй аумағы _____ (шаршы
м.)

Тұратын бөлмелер саны _____ тіркелгендер _____ (тұрақты, уақытша)

Тұрғын үйдің тұрмысқа жайлылығы _____
(жайлы жабдықталған, жайсыз, жарым-жартылай жайлы)

Санитарлық-гигиеналық жағдайы _____
(Жақсы, қанағаттанарлық, қанағаттанарлықсыз)

Тұрғын үй туралы қосымша мәліметтер (балаға арналған жеке жатын орны, сабаққа дайындалу, демалу орнының, жиһаздың бар болуы)

3. Бірге тұрып жатқан өзге де отбасы мүшелері:

Тегі, аты, әкесінің аты (бар болған жағдайда)	Туған күні	Жұмыс орны, лауазымы немесе оқу орны	Туыстық қатынасы	Ескерту

4. Отбасының табысы туралы мәліметтер: жалпы сома _____, соның ішінде жалақы, өзге табыстар _____ (жазып көрсету).

5. «Уақытша отбасының» сипаттамасы (отбасында тұлғааралық өзара қарым-қатынас, жеке қасиеттері, қызығушылықтары, балалармен қарым-қатынас жасау тәжірибесі, отбасының барлық мүшелерінің баланы қабылдауға дайындығы)

6. «Уақытша отбасын» құрудың мотивтері

7. Шешім (баланы (балаларды) беру үшін жағдайдың болуы)

(қолы) (инициалдары, тегі) _____

(күні)

Таныстық: _____

(ТАӘ (бар болған жағдайда), күні, «уақытша отбасына» кандидаттардың

ҚОЛЫ

Өтініш үлгісі

Білім бөліміне
азамат(ша))

(ТАӘ және жеке сәйкестендіру нөмірі)

тұрып жатқан мекенжайы бойынша
телефон

Өтініш

Мен,

(ТАӘ, туған жылы)

«уақытша отбасына» _____ баланы
(балаларды)

(баланың (балалардың) ТАӘ (бар болған жағдайда))

қабылдау мүмкіндігі туралы қорытынды беруіңізді сұраймын.

Ақпараттық жүйелердегі заңмен қорғалатын құпияны құрайтын
мәліметтердің пайдаланылуына келісім беремін.

20__ жылғы

«__» _____

Тұлғаның қолы

Келісім үлгісі

«Уақытша отбасына» баланы (балаларды) қабылдаудың
мүмкіндігі (мүмкін еместігі) туралы

КЕЛІСІМ

ТАӘ, туған жылы

ТАӘ, туған жылы

Тұрғылықты мекенжайы:

Отбасының сипаттамасы:

Білімі және кәсіби қызметі:

Денсаулық жағдайының сипаттамасы:

Қорытынды

Білім бөлімінің басшысы, ТАӘ,
күні, қолы
мөр орны

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы.
2. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінің 2015 жылғы 16 қаңтардағы «Патронаттық тәрбие туралы ережені бекіту туралы» №14 бұйрығы.
3. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінің 2016 жылғы 28 қаңтардағы «Бала қонақтайтын отбасы туралы ережені бекіту туралы» №402 бұйрығы.
4. Қазақстандағы отбасылық құрылымның жағдайы мен проблемалары: бала қабылдайтын және бала қонақтайтын отбасылардың тәжірибесі: Әдістемелік құрал. – Алматы, 2015. – 152 бет.
5. Патронатная семья в современной России: коллективная монография / под редакцией Ф.Б.Бурхановой. – Уфа: РИЦ БашГУ, 2016. – 276 с.
6. Қазақстан Республикасының қылмыстық-процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V.
7. Қазақстан Республикасы денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің 2015 жылғы 28 тамыздағы «Адамның бала асырап алуы, оны қорғаншылыққа немесе қамқоршылыққа, патронатқа қабылдап алуы мүмкін болмайтын аурулардың тізбесін бекіту туралы» №692 бұйрығы.
8. Қазақстан Республикасы денсаулық сақтау министрінің 2010 жылғы 23 қарашадағы «Денсаулық сақтау ұйымдарының бастапқы медициналық құжаттамаларын бекіту туралы» №907 бұйрығы.
9. «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы №345-II Заңы.
10. «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының Кодексі.
11. «Азаматтық қызметшілерге, мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен ұсталатын ұйымдардың қызметкерлеріне, қазыналық кәсіпорындардың қызметкерлеріне еңбекақы төлеу жүйесі туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 29 желтоқсандағы №1400 қаулысы.

12. «Білім беру ұйымдары желісінің кепілдік берілген мемлекеттік нормативін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 21 желтоқсандағы №1256 қаулысы.

МАЗМҰНЫ

Кіріс	3
1 Балалардың бөтен отбасыда (туыстық байланысы жоқ) уақытша тұруы бойынша халықаралық тәжірибе	7
2 «Уақытша отбасы» пилоттық жобасын енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдар	11
Қорытынды	16
Қосымшалар	17
Әдебиеттер тізімі	24

ВВЕДЕНИЕ

Задачей системы образования нашей страны является обеспечение равного доступа к получению образования, соответствующему современным требованиям и перспективам развития казахстанского общества [1].

Обучение в сельской местности часто происходит в условиях территориальной и информационной изолированности и малочисленности учащихся и педагогов. Особый статус сельской школы как образовательно-воспитательного, культурного центра, а также как фактора, способствующего закреплению населения, занятого в производственной сфере хозяйства, требует внимательного, бережного отношения к её проблемам.

Малокомплектные сельские школы (далее – МКШ) распространены во многих странах. В ряде развитых стран они хорошо финансируются. В мировой практике можно выделить четыре варианта решения проблем МКШ.

1. Практика закрытия «карликовых школ», поскольку их наличие является экономически невыгодным для государства (страны Восточной Европы).

2. Аграрные редко населенные районы, стараются сохранить каждую, даже самую маленькую школу (США).

Главное отличие – материальное поощрение учителей. Заработная плата педагога сельской «маленькой» школы в два раза больше, чем у городского педагога.

3. Подвоз учащихся из малочисленных населённых пунктов в полнокомплектные школы (страны Западной Европы).

4. Путём использования ИКТ технологий (Австралия).

В Казахстане подход к решению проблем МКШ имеет ряд преимуществ.

Поддержка осуществляется путем подвоза обучающихся к школе, проживания в интернатах, создания опорных школ (ресурсных центров).

Традиционным решением проблемы МКШ является помещение детей в интернаты. При этом интернатная система воспитания и обучения детей имеет ряд проблем, прежде всего – это социальная неадаптированность обучающихся.

Во-первых - это отрыв детей от семьи, утрата ценностей семейного воспитания, вековых традиций.

Постоянное нахождение детей в условиях коллектива, невозможность уединиться (совместное проживание большой группы воспитанников, совместные учебная и внеучебная деятельность) ведет к снижению доверительности, эмоциональной упрощенности общения взрослых с детьми, несформированности "Я" личности и другим негативным последствиям. Жесткая регламентация жизни распорядком дня, поведения детей, гиперопека в деятельности приводит к формированию человека, которого надо вести, направляя и управляя его самопроявлением.

Во-вторых, - нерентабельность интернатов из-за затрат на строительство интернатов, их оснащение, проживание и питание детей, содержание штата и др. На сегодняшний день многие интернаты при МКШ функционируют не в полной проектной мощности. Например, в интернатной системе воспитания

Северо-Казахстанской области находится 1510 детей, которые проживают в 57 пришкольных интернатах, при этом их проектная мощность составляет 2750 мест.

Кроме этого, для обучения школьников из малонаселенных пунктов и поддержки малокомплектных школ обеспечивается подвоз, проживание в интернатах на базе опорных школ.

По данным 2017-2018 учебного года в Северо-Казахстанской области функционируют 391 МКШ (закрылись 20 МКШ), где обучаются 24 604 детей, 1585 из которых обучаются в совмещенных классах. Качество знаний обучающихся МКШ по итогам 2016-2017 учебного года 60,85 %. 17 ресурсных центров оказывают поддержку и сопровождают учебно-воспитательный процесс в сессионный и межсессионный периоды в 43 магнитных МКШ (11% всех МКШ области). Для охвата детей из МКШ и сельских местностей, где нет школ, функционируют 57 школ-интернатов при общеобразовательных школах (14 при РЦ и 36 при МКШ). Среди МКШ аварийных школ нет, но 41- требует капитального ремонта. 1502 детей, проживающих в сельской местности, где нет школ, полностью охвачены подвозом (854) и проживанием в интернатах (645), 3 детей проживают у родственников.

Самая острая проблема нехватка педагогических кадров. Также отток населения из сельских регионов влияет на ежегодное закрытие МКШ, контингент 48,6 % функционирующих МКШ не соответствует госнормативу согласно постановлению №1256. К тому же интернаты размещены в зданиях сельских школ, в приспособленных помещениях, что не предполагает создание необходимого уютного, домашнего комфорта для проживания детей.

Поэтому 54 % детей, нуждающихся в государственной поддержке, вынуждены жить в интернатных условиях, не имея альтернативной форм.

В исследовании, проведенных международной организацией ЮНИСЕФ, указано, что в последнее время в европейские страны, страны СНГ (Россия, Беларусь) стали признавать, что пребывание в интернатных учреждениях почти всегда накладывает отпечаток на развитие и здоровье ребенка, лишено семьи. В большинстве случаев, семья – естественная защитная среда для ребенка. Семья гарантирует ребенку заботу, уход, защиту. В семье каждый ребенок – индивидуальность. В учреждении индивидуальность теряется среди коллективного.

Следовательно, возникает необходимость рассмотрения более рациональных способов организации проживания детей из малонаселенных сельских пунктов. Пилотный проект «временная семья», разработанная специалистами Северо-Казахстанской области, предполагает организацию временного проживания детей школьного возраста в период учебного года в другой семье, которая соглашается принять ребенка. Семейное воспитание обеспечивает детям психологический комфорт, способствует сохранению семейного уюта. Это именно то, чего лишаются дети в условиях интерната.

В интернатной системе воспитания в области находится 1510 детей, которые проживают в 57 пришкольных интернатах, проектная мощность составляет 2750 мест. К тому же интернаты размещены в зданиях сельских

школ, в приспособленных помещениях, что не предполагает создание необходимого уютного, домашнего комфорта для проживания детей.

Поэтому 54 % детей нуждающихся в государственной поддержке вынуждены жить, в интернатных условиях, не имея альтернативной формы.

Так же в течение учебного года, ежедневно, 1323 школьника подвозятся до школы и обратно домой. Учитывая погодно-климатические условия региона, организация подвоза в осенне-зимний период и изношенность автотранспорта создаёт проблемы по безопасности жизни и здоровья детей.

Вопросы, регламентирующие процесс внедрения проекта, включены в комплексный план Северо-Казахстанской области.

Решение по внедрению пилотного проекта с целью оказания точечной помощи принято после подробного изучения проблем МКШ в регионе. Это поможет определить дальнейшую стратегию развития МКШ в регионе, на основе которой можно разработать программу поддержки МКШ.

Следует отметить, что методические рекомендации разработаны в помощь специалистам и педагогам, перед которыми стоит задача внедрения пилотного проекта «временная семья». За рамками данных рекомендаций остаются множество вопросов, касающиеся нормативно-правового урегулирования взаимоотношения сторон временного проживания детей в другой семье, которые также актуальны и в дальнейшем требуют внесения необходимых изменений в соответствующие законодательные документы.

1. Международный опыт по временному проживанию детей вне кровной семьи

Исходя из опыта зарубежных стран существуют различные формы временного проживания детей вне кровной семьи. Одной из самых распространенных форм является фостерная (приемная) семья.

Приемные семьи в зарубежной практике прошли в своем развитии несколько этапов: как добровольная общественная инициатива, как законодательно обусловленный социальный институт и как переменная и постоянно совершенствуемая социально-педагогическая среда, функционирование которой направлено на создание комфортных условий для жизнедеятельности приемного ребенка. Содержание и формы социально-воспитательной работы с приемными детьми на каждом из указанных этапов определялись историческими, экономическими и социальными условиями общества. На сегодня приемная семья за рубежом выступает как один из важных факторов социализации приемного ребенка и как способ эффективной организации жизнедеятельности детей и подростков и коррекции их поведения.

Фостерная семья осуществляет воспитание детей на определенный период времени на основании договора, куда не входят вопросы усыновления, опеки и попечительства над ребенком. Ребенок не должен быть связан родственными отношениями с фостерными родителями.

В большинстве зарубежных стран в фостерных семьях проживают дети - сироты; дети, родители которых лишены родительских прав, ограничены в родительских правах, признаны в судебном порядке недееспособными, безвестно отсутствующими, осуждены; дети, экстренно изъятые из семей, где существует угроза их жизни, психическому и физическому здоровью (дети, подвергшиеся физическому, сексуальному и психологическому насилию); дети, родители которых по состоянию здоровья не могут лично осуществлять их воспитание и содержание, а также дети, оставшиеся без попечения родителей, находящиеся в воспитательных, лечебно-профилактических учреждениях, учреждениях социальной защиты населения или других аналогичных учреждениях; дети до 3-х лет вместе с матерью, не достигшей 18 лет; дети с ограниченными возможностями здоровья. Фостерные родители должны соответствовать определенным требованиям и пройти обучение перед тем, как взять на воспитание ребенка.

Во многих странах, в частности США, Великобритании и Финляндии, институт фостерного родительства профессионализирован, где в фостерных семьях хотя бы один из родителей должен иметь соответствующие знания и образование в сфере здравоохранения, социальной защиты или образования. В дополнение к этому приемные родители, например в Финляндии, осваивают обязательное обучение (курс в 24 часа) по единой в масштабах страны программе. Фостерные родители проходят лицензирование, которое проводят муниципальные власти или специализированные муниципальные организации.

Приемные родители получают заработную плату, имеют право на выплаты по временной нетрудоспособности и право на отпуск, кроме этого им

выплачивается материальная помощь, предоставляются налоговые вычеты, страхование ребенка. Помещение в фостерные семьи может быть долго- и краткосрочным, а также на неполный день или на короткие периоды.

Институт фостерных (приемных) семей более активно развивается в странах Центральной и Восточной Европы, где он стал частью процесса их подготовки к вступлению в ЕС.

В этих странах также были проведены значительные преобразования, касающиеся устройства детей, оставшихся без попечения родителей. Например, в Румынии после 1995 г. было закрыто более 50 % учреждений, сократилась численность воспитанников школ-интернатов и детских домов. В Швеции благодаря изменившемуся законодательству в послевоенный период закрылись детские дома, а начиная с 1990-х гг. семья стала считаться оптимальным учреждением по уходу за детьми. Аналогичные трансформации происходили и в других европейских странах. При этом законодательство также активно развивалось, обосновывая необходимость предоставления семьям, особенно семьям в трудной ситуации, различного вида помощи.

Профессиональная фостерная семья существует в Болгарии, Польше, Румынии и ряде других стран, где помимо договора о помещении ребенка в семью заключается трудовой договор.

В странах имеются различные типы фостерных семей, которые отличаются друг от друга. Например, в Испании существуют следующие типы фостерных семей:

- простые (с целью последующего возвращения в кровную семью) и постоянные (по сроку устройства);
- административное (через социальные службы) и по решению суда;
- особенно выделяются дети с особыми образовательными потребностями (по приемным детям);
- родственные и неродственные приемные семьи (по приемным родителям).

В Польше нет понятия опеки (попечительства) и существует три типа фостерных (приемных) семей:

- родственные фостерные семьи (kinship foster care);
- непрофессиональные неродственные фостерные семьи (non- vocational foster family);
- профессиональные фостерные семьи (professional foster care).

Профессиональные фостерные семьи существуют для работы с детьми с особыми потребностями (включая детей-инвалидов); с целью временного (как правило, до 4 мес.) размещения детей в случае чрезвычайных ситуаций (emergency care); для работы с большим количеством детей. Непрофессиональные неродственные фостерные родители и профессиональные фостерные родители в обязательном порядке проходят проверку квалификации, обучение и сертифицирование.

На пространстве СНГ развитие приемных семей идет более медленными темпами. Так, приемные семьи более активно развиваются в Беларуси, Грузии,

России, Украине, где правительствами принята необходимая законодательно-нормативная база, выделены средства на деинституционализацию и развитие семейных форм устройства детей, оставшихся без попечения родителей, проводятся эффективные информационно-просветительские кампании.

Однако в большинстве стран региона эти формы замещающего семейного устройства детей, оставшихся без попечения родителей, не развиты. Согласно UNICEF (2012), в Армении, Азербайджане, Кыргызстане, Таджикистане и Туркменистане отсутствует возможность семейного размещения детей младше 3 лет. Еще в 11 странах (Албания, Беларусь, Босния и Герцеговина, Македония, Молдова, Россия, Сербия, Узбекистан, Украина, Черногория) система семейного размещения детей, оставшихся без попечения родителей в возрасте до 3 лет, находится в начальной стадии развития. Одна из причин – общее недостаточное развитие семейных форм устройства детей, оставшихся без попечения родителей. Другая – сложности с устройством в приемные семьи детей, чьи родители официально не отказались от них или не были лишены родительских прав.

В Беларуси, как и на всем пространстве СНГ, форма временного семейного размещения ребенка, оставшегося без попечения родителей, у родственников называется опекой (попечительством). Опекуну (попечителя) осуществляют уход за ребенком безвозмездно и без получения соответствующей профессиональной подготовки.

Временное неродственное размещение называется профессиональной замещающей семьей, причем в Беларуси к этому типу семей относят приемные семьи и детские дома семейного типа, которые традиционно во всем мире относятся все-таки к новым формам институционального устройства. Профессиональные приемные родители работают на основе срочного трудового договора, оплачиваемого на уровне ставки заработной платы учителя второй категории. Профессиональные приемные родители проходят профессиональное обучение и подготовку. В Беларуси начала развиваться еще одна форма семейного устройства детей-сирот — патронатное воспитание. Патронат может быть адресован любому ребенку, оставшемуся без попечения родителей, независимо от его юридического статуса и даже до помещения ребенка в детское учреждение. Ответственность за ребенка делят приемные родители, работающие по договору патроната, детское учреждение, предоставляющее услуги (в Беларуси – интернаты) и органы опеки.

Таким образом, фостерная семья означает семью, заменяющую кровную и обеспечивающую заботу, уход и воспитание. Она представляет условия для содержания и ухода за ребенком. Этой семье не передается «родительская ответственность» по отношению к ребенку (так как она совместно исполняется родителями и местными органами власти), но семья наделяется полномочиями действовать в соответствии с разумной необходимостью с целью защиты и обеспечения ребенка.

Фостерные семьи являются ценным ресурсом не только для решения вопроса семейного устройства детей, но для профилактической работы, а также

такие семьи становятся помощниками для других семей. Одной универсальной модели фостерной семьи нет, в каждой стране и регионах они имеют свои особенности и выполняют особую социальную функцию. Кроме того, фостерная помощь предоставляется не только детям. Профессиональная семья может заботиться и о взрослых людях с ментальными нарушениями или с серьезными трудностями со здоровьем, об одиноких пожилых людях, о семьях в кризисной ситуации, когда под опеку берется мама с ребенком.

2. Методические рекомендации по внедрению пилотного проекта «временная семья»

2.1 Определение понятия «временная семья»

«Временная семья» – семья, временно принимающая на воспитание детей школьного возраста на период образовательного процесса (на один учебный год) из малых населенных пунктов. «Временная семья» - лицо (лица), которые не являются родителями ребенка (детей), но несут за него родительскую ответственность; которые заботятся и воспитывают ребенка (детей), помещенного в семью с их письменного согласия.

Основанием передачи ребенка (детей) «временной семье» может быть договор о передаче ребенка (детей) «временной семье». Договор заключается между лицами, желающими принять ребенка (детей) в свою семью, родителями или законными представителями ребенка (детей) и организацией образования, по месту жительства «временной семьи». Образец формы договора приведен в приложениях к настоящим методическим рекомендациям.

Выплату денежных средств на содержание ребенка (детей) и оплату труда лиц, принявших ребенка (детей) в свою семью, может производить отдел образования по месту жительства «временной семьи».

В целях обеспечения безопасности и законных прав ребенка, передача ребенка (детей) «временной семье» осуществляется в семьи граждан Республики Казахстан, постоянно проживающих на территории Республики Казахстан.

По опыту практикующих приемных и гостевых семей в стране, передаются дети школьного возраста во «временные семьи» с письменного согласия родителей или законных представителей и письменного согласия детей старше 10 лет [2-5].

2.2 Алгоритм передачи ребенка (детей) «временной семье» предусмотренный в рамках проекта

Для подбора лиц, желающих принять ребенка (детей) в свою семью, предполагается создание комиссии в организации образования, где будут обучаться дети в следующем составе: специалист акимата (по согласованию), директор школы, социальный педагог, классный руководитель, медицинский работник (по согласованию), сотрудник полиции (по согласованию), член Попечительского совета. Комиссия с письменного согласия кандидатов на «временную семью» (в произвольной форме, на имя руководителя организации образования) должна проводить обследование жилищно-бытовых условий. Образец формы акта обследования включен в приложение (*приложение 2*) к настоящим методическим рекомендациям.

Предлагается принимать заявление сторон принимающих детей на временное проживание только после получения положительного решения комиссии о наличии условий для проживания и воспитания ребенка (детей).

Кандидаты на «временную семью» пишут заявление в отдел образования по месту жительства.

Во «временную семью» ребенка (детей) могут принять только совершеннолетние лица, имеющие опыт воспитания детей, за исключением:

1) лиц, признанных судом недееспособными или ограниченно дееспособными;

2) лиц, лишенных судом родительских прав или ограниченных в родительских правах;

3) отстраненных от выполнения обязанностей опекуна (попечителя), патронатного воспитателя за ненадлежащее исполнение возложенных обязанностей;

4) бывших усыновителей, если усыновление отменено по их вине;

5) при наличии заболеваний, при которых лицо не может усыновить ребенка, принять его под опеку или попечительство, патронат;

6) лиц, имеющих непогашенную или неснятую судимость за совершение умышленного преступления на момент оформления ребенка в гостевую семью;

7) лиц, имеющих или имевших судимость, подвергающихся или подвергавшихся уголовному преследованию (за исключением лиц, уголовное преследование в отношении которых прекращено на основании подпунктов 1) и 2) части первой статьи 35 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан) за уголовные правонарушения: убийство, умышленное причинение вреда здоровью, против здоровья населения и нравственности, половой неприкосновенности, за экстремистские или террористические преступления, торговлю людьми [6];

8) лиц, не имеющих постоянного места жительства;

9) лиц без гражданства;

10) лиц мужского пола, не состоящих в зарегистрированном браке (супружестве);

11) лиц, которые на момент оформления ребенка (детей) не имеют дохода, обеспечивающего подопечному прожиточный минимум, установленный законодательством Республики Казахстан;

12) лиц, состоящих на учетах в наркологическом, психоневрологическом, туберкулезном, кожно-венерическом диспансерах;

13) лиц, имеющих заболевания при которых не может принять ребенка (детей) в семью (*рекомендуется во время реализации проекта использовать приказ Министра здравоохранения и социального развития Республики Казахстан №692*) [7].

Лицо, изъявившее желание взять ребенка (детей) в свою семью, предоставляет в отдел образования по месту жительства «временной семьи»:

1) заявление о желании взять ребенка (детей) по форме согласно *приложению 3* к настоящим методическим рекомендациям.

2) копию документа, удостоверяющую личность (с предъявлением оригинала);

3) письменное согласие супруга (супруги) (если гражданин состоит в

браке, в произвольной форме) и письменное согласие детей (членов семьи) старше 10 лет (заверенное директором учебного заведения);

4) справку о размере совокупного дохода семьи;

5) справки о состоянии здоровья лица, супруга (-и), если состоит в браке, а также справки об отсутствии сведений о состоянии на учете в наркологическом, психиатрическом, туберкулезном, кожно-венерическом диспансерах по форме, утвержденной приказом Министерства здравоохранения РК [8];

6) справки о наличии либо отсутствии сведений по учетам Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан о совершении лицом преступления;

7) копию документа, подтверждающего право собственности на жилище или право пользования жилищем.

Для проверки документов лиц желающих принять ребенка (детей) в свою семью предлагается создание комиссии при отделе образования по месту жительства «временной семьи». В состав комиссии рекомендуется включить руководителя отдела, ответственного специалиста за пилотный проект «временная семья», специалистов, исполняющие функции органа опеки и попечительства.

Изучение опыта организации временного проживания и воспитания детей сирот и детей оставшихся без попечения родителей в условиях интернатов, детских домов, в приемных и гостевых семьях показывает оптимальные сроки подготовки заключения комиссией в течение пяти календарных дней. Заключение должно содержать решение о возможности либо невозможности приема ребенка (детей) «временной семьей». Необходимо определить срок действие заключения, будет оптимальным выбрать срок длительностью на один учебный год.

Разъединение братьев и сестер не допускается, за исключением случаев, когда это отвечает интересам детей. Рекомендуется на каждого ребенка переданного на «временную семью», составлять отдельный договор.

Организации образования могут предоставлять «временным семьям» помощь в организации психолого-педагогического сопровождения.

Проектом должен быть предусмотрен досрочное расторжение трех стороннего договора в следующих ситуациях:

1. По инициативе лиц, принявших ребенка (детей) в свою семью, при наличии уважительных причин (болезнь, изменение семейного или материального положения, отсутствие взаимопонимания с ребенком, конфликтных отношений с детьми и их родителями).

2. По инициативе органа образования, по месту жительства «временной семьи» при возникновении неблагоприятных условий для содержания и воспитания ребенка (детей).

3. По инициативе родителя или законного представителя ребенка (детей).

Обязанности и ответственность «временной семьи» и родителей или законных представителей ребенка (детей) должны быть строго

регламентированы.

Лицо, принявшее ребенка (детей) в свою семью:

1) обеспечивает условия для воспитания и содержания ребенка (детей), в период нахождения в семье, организует условия для занятий, контролирует режим дня;

2) несет ответственность за жизнь и здоровье ребенка (детей) в период его пребывания в его семье;

3) обеспечивает своевременное возвращение ребенка (детей) родителям или законным представителям, в соответствии со сроками установленными договором;

4) в течение двадцати четырех часов информирует орган образования, родителей или законных представителей ребенка (детей) о возникновении ситуации, угрожающей жизни и (или) здоровью ребенка (детей), его заболевании, получении им травмы, помещении его в медицинскую организацию или в органы внутренних дел.

Передача ребенка (детей) «временной семье» не прекращает обязанностей родителей или законных представителей по защите прав и законных интересов ребенка (детей) и не снимает с них ответственности за содержание ребенка (детей). Родители или законные представители обязаны обеспечивать ребенка (детей) переданного на «временную семью» всем необходимым (одежда *(по сезону)*, обувь *(по сезону)*, канцелярские товары, принадлежности личной гигиены, постельное белье и т.д.) [9,10].

Предлагается следующая структура контроля за ребенком (детьми), переданными «временной семье»:

1. Организация образования (социальным педагогом или классным руководителем) в которой обучается ребенок (дети), четыре раза за учебный год проводит обследование жилищно-бытовых условий «временной семьи» (в начале каждой учебной четверти).

2. Отделом образования два раза в год (ответственным специалистом за проект, раз в полугодие).

3. Родители посещают «временную семью» с целью контроля за условиями содержания.

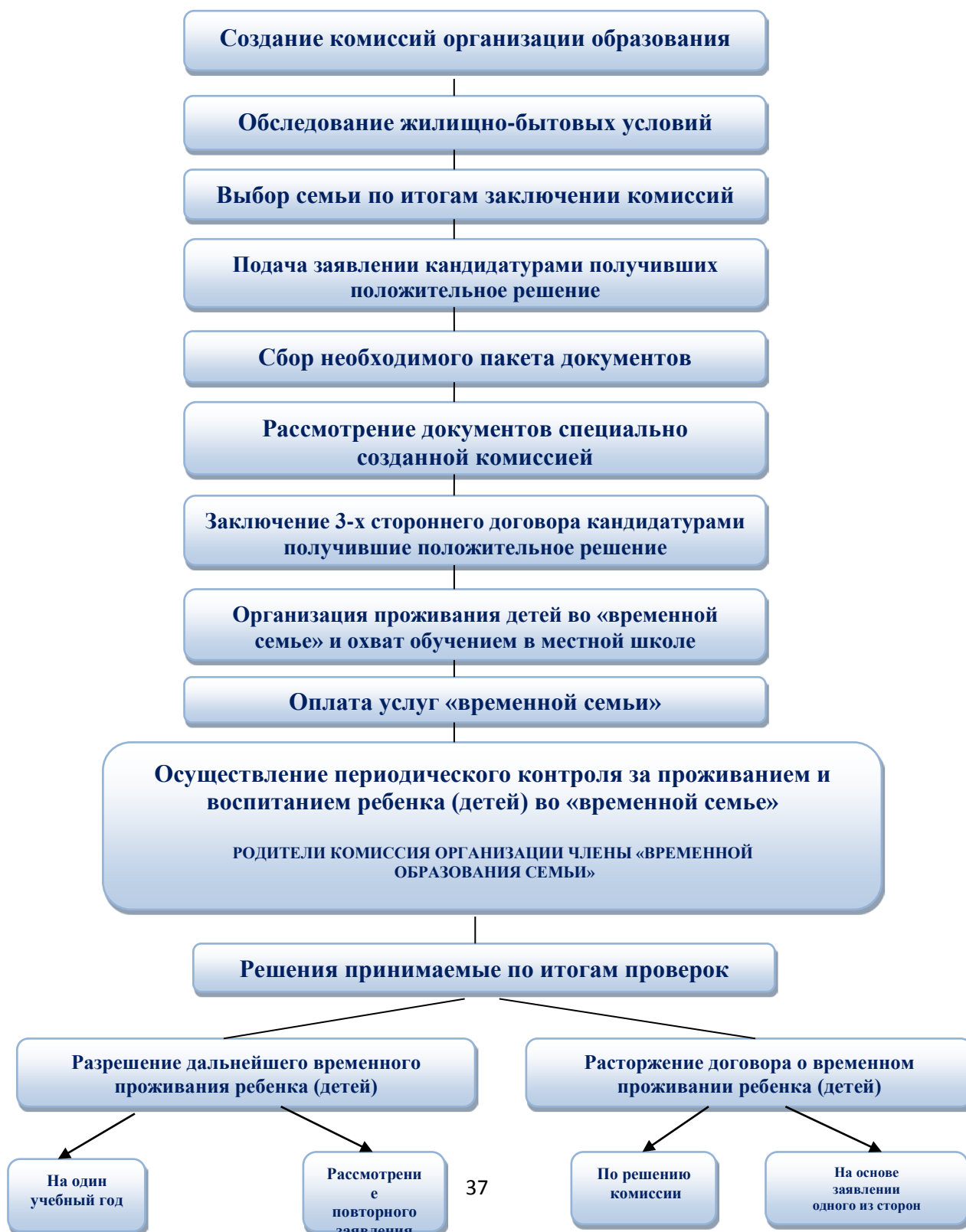
Проект предполагает денежное вознаграждение «временных семей».

Наряду с обеспечением родителями своих детей во время временного пребывания в другой семье, услуги «временной семьи» следует поощрять, предлагается установить на содержание каждого ребенка (детей) ежемесячные выплаты денежных средств (размеры выплат определяются из расчета необходимых затрат, тем не менее калькуляция не должна превышать предусмотренного законодательством опекуновского пособия в размере 10 МРП).

Рекомендуются условия оплаты труда «временной семьи» определить аналогично условиям оплаты труда воспитателей государственных учреждений образования, согласно постановлению «О системе оплаты труда гражданских служащих, работников организаций, содержащихся за счет средств государственного бюджета, работников казенных предприятий» [11]. В случае

выплаты денежных средств «Временная семья» предоставляет в отдел образования по месту жительства финансовый отчет (в произвольной форме) об использовании денежных средств выделяемых на проживание ребенка (детей). Финансовый отчет согласовывается с родителями или законными представителями ребенка (детей). Целесообразно предоставлять финансовый отчет четыре раза за учебный год, в конце каждой четверти.

Рисунок 1. Схема алгоритма передачи ребенка (детей) «временной семье» предусмотренный в рамках пилотного проекта

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В настоящее время в Республике Казахстан модернизируется система образования. Необходимость совершенствования отечественного образования вызвана рядом приоритетных государственных задач: формирование конкурентоспособного человеческого капитала для вхождения в 30 развитых стран мира, повышение уровня и качества обучения и воспитания подрастающего поколения в соответствии с потребностями мировой рыночной экономики и открытого гражданского общества.

Внедрение эффективных механизмов и более рациональных альтернативных способов организации проживания детей из отдаленных сельских местностей поможет улучшить условия для получения ими полноценного образования.

Изучение зарубежной и отечественной практики организации проживания детей разного контингента во время учебного года для получения образования, показала наличие дополнительных возможностей для развития сотрудничества в сфере образования, где семьям, принимающим на временное проживание детей, может оплачиваться определенный заработок, кроме расходов на его проживание.

В методических рекомендациях определены основные условия организации временного проживания детей из отдаленных населенных пунктов на время учебного года. Приводится механизм внедрения данного пилотного проекта и алгоритм координации работы ответственных лиц.

Надо отметить, что сельская школа, с одной стороны, очень быстро ощущает на себе все изменения, в т.ч. трудности, возникающие в жизни села, а с другой — само способно оказывать существенное влияние на решение социальных проблем села, оперативно реагировать на происходящие вокруг события. Развитие школы неразрывно связано с ее социальным окружением, использованием воспитательного потенциала сельского социума, пронизывающих систему взаимоотношений между жителями региона.

Возможность внедрения альтернативного варианта временного проживания детей в других семьях формирует новые устойчивые формы организации деятельности сельских малокомплектных школ в соответствии с гарантированным государственным нормативом сети организаций образования [12]. Сельская школа при этом может сохранить свой ученический контингент, что может уберечь их от закрытия.

В методических рекомендациях рассмотрены условия внедрения пилотного проекта «Временная семья» в Северо-Казахстанской области как один из альтернативных вариантов интернатной системы воспитания и обучения детей школьного возраста из отдаленных населенных пунктов в период учебного года в другой семье которая соглашается принять ребенка.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1

Образец формы договора

ДОГОВОР

о передаче ребенка (детей) «временной семье»

№ _____ «__» _____ 20____ г.

Орган, по месту жительства лица, желающего принять ребенка (детей) в свою семью

в лице **руководителя отдела образования,**

(должность и ФИО (при его наличии) уполномоченного должностного лица), в лице гражданина РК представляющего «**временную семью**»

(ФИО (при его наличии) полностью, номер удостоверения личности, когда и кем выдан, индивидуальный идентификационный номер (далее - ИИН) в лице **родителей или законных представителей**

заключили настоящий Договор о нижеследующем:

1. Предмет договора

Родитель или законный представитель передает на время образовательного процесса (один учебный год) ребенка «временной семье»

(ФИО (при его наличии) ребенка, дата рождения, № свидетельства о рождении, ИИН).

2. Права и обязанности Отдела образования:

- 1) Осуществлять контроль по воспитанию и содержанию, условиями жизни ребенка (детей), переданного «временной семье»;
- 2) Оказывать методическую помощь по психолого-педагогическому сопровождению «временной семьи»;
- 3) В случае возникновения непосредственной угрозы жизни или здоровью ребенка орган опеки и попечительства принимать меры по незамедлительному изъятию ребенка из «временной семьи».

3. Права и обязанности родителей или законных представителей

- 1) Обеспечивать ребенка (детей) всем необходимым;
- 2) Забирать ребенка (детей) на время выходных дней, каникул, праздничных дней;
- 3) Обеспечивать своевременное прибытие ребенка (детей) во «временную семью»;
- 4) Посещать «временную семью», с целью проверки условий проживания ребенка.

4. Права и обязанности «временной семьи»

1. «Временная семья» не вправе:

1) осуществлять вывоз ребенка за пределы территории населенного пункта, района, области, Республики Казахстан;

2) оставлять ребенка под надзором третьих лиц (физических и (или) юридических лиц), кроме случаев помещения ребенка в медицинскую

организацию для оказания медицинской помощи или в органы внутренних

дел, либо на период посещения организации дополнительного образования;

3) нарушать условия договора о передаче ребенка «временной семье».

2. Лицо, принявшее ребенка в свою семью обязано:

1) нести ответственность за жизнь и здоровье ребенка в период его временного пребывания в семье, создавать необходимые условия по организации досуга, обучения полезным навыкам, содействию социализации в обществе, соблюдению режима дня;

2) соблюдать права ребенка (детей), принятого в свою семью;

3) регулярно на протяжении срока договора поддерживать связь с учреждением образования, с родителями или законными представителями ребенка (детей);

4) своевременно сообщать родителям ребенка (детей) и законным представителям о фактах, влекущих изменение условий договора (выезд, перемена места жительства и др.);

5) по окончании указанных в договоре сроков пребывания ребенка (детей) в «временной семье» обеспечить своевременный возврат ребенка (детей) родителям или законным представителям;

6) в течение двадцати четырех часов информировать родителей или законных представителей, организации образования, о возникновении ситуации, угрожающей жизни и (или) здоровью ребенка, его заболевании, получении им травмы, помещении его в медицинскую организацию или в органы внутренних дел;

7) соблюдать иные требования законодательства Республики Казахстан в вопросах защиты прав и интересов детей.

5. Сроки действия договора

1. Настоящий договор заключен сроком на

(указать даты)

Возврат ребенка (детей) к родителям или законным представителям следующих каникул, выходных и праздничных дней:

(указать даты)

вступает в силу с момента подписания.

6. Досрочное расторжение договора о передачи на «временный

патронат» возможно:

1) по инициативе лиц, принявших ребенка (детей) в свою семью, при наличии уважительных причин (болезнь, изменение семейного или материального положения, отсутствие взаимопонимания с ребенком, конфликтных отношений с детьми и их родителями);

2) по инициативе органа образования, по месту жительства «временной семьи», при возникновении неблагоприятных условий для содержания и воспитания ребенка (детей);

3) по инициативе родителя или законного представителя ребенка.

7. Споры, возникающие между сторонами в процессе исполнения настоящего договора: рассматриваются сторонами в месячный срок после их возникновения в целях выработки согласованного решения, при отсутствии соглашения, спор разрешается судом.

Сторона 1 Отдел образования по месту проживания «временной семьи»	Сторона 2 «временная семья»: Ф.И.О.(при его наличии)
	Адрес места жительства
_____ подпись М.П. «__» _____ 20__ г.	_____ подпись «__» _____ 20__ г.

Сторона 3
Родитель или законный представитель

_____ подпись
«__» _____ 20__ г.

Образец акта обследования жилищно-бытовых условий «временной семьи»

**АКТ
обследования жилищно-бытовых условий «временной семьи»**

Дата проведения обследования _____

Обследование проведено по адресу _____

_____ (фамилия, имя, отчество (при его наличии), должность лица, проводившего обследование)

_____ адрес и телефон:

1. Проводилось обследование условий жизни (ФИО (при его наличии), год рождения)

_____ Документ, удостоверяющий личность

_____ Место жительства (по месту регистрации)

_____ Место фактического проживания

_____ Образование

_____ Место работы

_____ (ФИО (при его наличии), год рождения)

_____ Документ, удостоверяющий личность

_____ Место жительства (по месту регистрации)

_____ Место фактического проживания

_____ Образование

_____ Место работы

2. Общая характеристика жилищно-бытовых условий

Документ, подтверждающий право пользования жилищем

ФИО (при его наличии) собственника

жилья

Общая площадь _____ (кв.м) жилая площадь _____

(кв.м)

Количество жилых комнат _____ прописаны

_____ (постоянно, временно)

Благоустроенность жилья

(благоустроенное, неблагоустроенное, с частичными удобствами)

Санитарно-гигиеническое состояние

(хорошее, удовлетворительное, неудовлетворительное)

Дополнительные сведения о жилье (наличие отдельного спального места для ребенка, подготовки уроков, отдыха, наличие мебели)

3. Другие члены семьи, проживающие совместно:

Фамилия, имя, отчество (при его наличии)	Дата рождения	Место работы, должность или место учебы	Родственное отношение	Примечание

4. Сведения о доходах семьи: общая сумма _____, в том числе заработная плата, другие доходы _____ (расписать).

5. Характеристика «временной семьи» (межличностные взаимоотношения в семье, личные качества, интересы, опыт общения с детьми, готовность всех членов семьи к приему детей)

6. Мотивы создания «временной семьи»

7. Решение (наличие условий для передачи ребенка (детей))

(подпись) (инициалы, фамилия)

(дата)

Ознакомлены:

(ФИО (при его наличии), дата, подпись кандидатов на «временную семью»)

Образец формы заявления

В отдел образования
от гражданина (ки)

(Ф.И.О. и индивидуальный идентификационный номер)

Проживающий (ая) по адресу,
Телефон

Заявление

Я, _____
(ФИО, года рождения, прошу выдать заключение о возможности приема
во «временную семью» _____)
(ФИО (при его наличии) ребенка (детей)).

Согласен (а) на использования сведений, составляющих охраняемую
законом тайну, содержащихся в информационных системах.

«__» _____ 20__ года

подпись лица

Образец формы заключения

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

о возможности (невозможности) приема ребенка (детей) во «временную семью»

ФИО, год рождения

ФИО, год рождения

Адрес проживания:

Характеристика семьи:

Образование и профессиональная деятельность:

Характеристика состояние здоровья:

Заключение _____

Руководитель отдела образования, Ф.И.О.,
дата, подпись,
место печати

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании».
2. «Об утверждении положения о патронатном воспитании» приказ министра образования и науки Республики Казахстан от 16 января 2015 г. № 14.
3. «Об утверждении Положения о гостевой семье» приказ министра Образования и науки Республики Казахстан от 28 июня 2016 года № 402.
4. Состояние и проблемы семейного устройства в Казахстане: опыт приемных и гостевых семей: Методическое пособие. – Алматы, 2015. – 152 с.
5. Патронатная семья в современной России: коллективная монография / под редакцией Ф. Б. Бурхановой. – Уфа: РИЦ БашГУ, 2016. – 276 с.
6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года № 231-V.
7. «Об утверждении перечня заболеваний, при которых лицо не может усыновить ребенка, принять под опеку или попечительство, патронат» Приказ Министра здравоохранения и социального развития Республики Казахстан от 28 августа 2015 года № 692.
8. «Об утверждении форм первичной медицинской документации организаций здравоохранения» Прика Министра здравоохранения Республики Казахстан от 23 ноября 2010 года № 907.
9. «О правах ребенка в Республике Казахстан» Закон РК от 8 августа 2002 года № 345-III.
10. Кодекс Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье».
11. «О системе оплаты труда гражданских служащих, работников организаций, содержащихся за счет средств государственного бюджета, работников казенных предприятий» Постановление Правительства Республики Казахстан от 29 декабря 2007 года № 1400.
12. Гарантированный государственный норматив сети организаций образования, постановление Правительства Республики Казахстан от 21 декабря 2007 г. №1256.

СОДЕРЖАНИЕ

Введение	27
1 Международный опыт по временному проживанию детей вне кровной семьи	29
2 Методические рекомендаций по внедрению пилотного проекта «временная семья»	33
Заключение	39
Приложение	40
Список литературы	48

**СОЛТУСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДА
«УАҚЫТША ОТБАСЫ» ПИЛОТТЫҚ ЖОБАСЫН ЕНГІЗУ БОЙЫНША
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАМАЛАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
ПО ВНЕДРЕНИЮ ПИЛОТНОГО ПРОЕКТА «ВРЕМЕННАЯ СЕМЬЯ»
В СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ**

Басуға 10.12.2018 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 2,6.

Подписано в печать 10.12.2018 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 2,6.